

FRANCESC SANTOLARIA

PER MÉS TEMPS QUE PASSI

A misty, golden-hour street scene with silhouettes of people walking. The scene is bathed in a warm, orange glow, likely from streetlights or the setting sun. In the foreground, a woman in a dark coat walks towards the left. To her right, a family consisting of a man, a woman, and two children are walking away. The background shows more silhouetted figures and street lamps, creating a sense of a busy yet quiet urban environment. The overall mood is nostalgic and contemplative.

Meteorα

Francesc Santolaria

Per més temps
que passi

Sinopsi, nota biogràfica de l'autor
i fragment del llibre

Meteorα

© Francesc Santolaria, 2013

© de l'edició, Editorial Meteora, SL
Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a
08013 Barcelona
Tel. 93 265 56 54
contacte@editorialmeteora.com
www.editorialmeteora.cat

LLIBRE DISTRIBUÏT PER
FI-REX 21, SL
Tel. 93 635 41 20

ISBN 978-84-92874-77-4

PVP 18,00 €

Per més temps que passi

• Sinopsi •

Nil Bordàs, empresari del món de la publicitat, viu obsessionat per una jove aspirant a actriu, Berta Delclòs, fins al punt de contractar un detectiu perquè n'esbrini possibles detalls sòrdids amb què poder-la manipular.

Sis dècades abans, Josep, un obrer metal·lúrgic perseguit pel franquisme, lluita per aconseguir una feina de soldador en una empresa vora l'estació de Magòria. Amb la seva germana Aurora, Josep sobreviu amb una identitat falsa en la grisor i l'ofec de la Barcelona dels anys cinquanta.

Arcadi Moliner, el detectiu contractat per Nil Bordàs, descobrirà en un poble de València uns

successos relacionats amb els avantpassats de Berta Delclòs que ultrapassaran qualsevol sordidesa i entraran de ple en un terreny força enfangat: el dels crims oblidats.

• • •

Per més temps que passi

• Nota biogràfica de l'autor •

Francesc Santolaria Torres (Barcelona, 1963) és llicenciat en Història Contemporània i en Geografia. Professor d'institut des de 1989, ha col·laborat amb diverses publicacions de l'àmbit de les Ciències Socials al Baix Llobregat i és redactor de la revista *El Llaç*. Ha estat coautor d'estudis d'història local i de Catalunya, i de llibres de text d'ESO i Batxillerat.

És també l'autor de la novel·la *Ombres d'estiu* (Columna, 2004) i d'obres d'assaig com *El Barri del Canal, 25 d'anys d'una història de 800* (1991), *Fira de la Candele-*

ra (2002) i *El Banquet de la Victòria i els Fets de ¡Cu-Cut!* (Metedora, 2005).

Per més temps que passi és la segona novel·la de Francesc Santolaria.

Per més temps que passi

• Fragment •

4

En arribar al parc empresarial, Bordàs va aparcar el cotxe com conduïa, amb determinació i alta velocitat. Era un dels polígons industrials del nou Sant Cugat, el municipi que, pel que semblava, havia extret del centre de la terra un nombre inexhaurible d'urbanitzacions, zones d'expansió, barris nous i rotondes. També havia aconseguit el material ingent per pintar de groc els quilòmetres de carrils provisionals, per senyalitzar centenars de canvis d'orientació i per oferir prou paper als milers de nous habitants que volguessin empadronar-s'hi.

Berta, Consol i Bordàs es dirigiren cap a un bloc de sis plantes de ferro i vidre. Era un dels edificis que, aixecat a la dècada de 1960, hauria estat d'una postmodernitat provocadora i exquisida, però que construït cinquanta anys després esdevenia vulgar i participava disciplinadament en la tasca d'omplir de construccions l'espai que calgués.

En la tercera planta de l'edifici tenia la seu una petita empresa especialitzada en fotografia. L'havien fundada dos creatius de la imatge que aspiraven a grans reconeixements, però de moment es conformaven a cobrir les despeses i subsistir gràcies als fullets de publicitat de Supermercats Antonín. Un dels dos creatius era una jove promesa de la fotografia d'avantguarda, Magda Torredelavila; el seu soci responia al nom artístic de Ton Borj, però en realitat es deia Borja Antonín.

La porta del despatx l'obrí en persona la fotogràfa, que portava una càmera digital penjada al coll. Va saludar els tres visitants i els digué que s'havien d'esperar una estoneta, que estaven fent un reportatge.

En lloc de seure, i coneixent l'elasticitat del concepte 'estoneta', Berta es va quedar dreta i mirà des de la finestra el paisatge de carreteres en obres i autopistes calculades per deixar de ser vies ràpides i esdevenir processons de camions. Es va descobrir a si mateixa pensant en l'executiu del tren de feia dues hores i s'adonà que aquell noi duia a sobre la seva feina, com Consol carregava el maletí, i de la mateixa manera que Torredelavila s'adornava amb la màquina de retratar. Va recordar també que hi ha metges d'edat avançada que encara obren la porta de la consulta amb el fonendoscopi penjat, com els sastres atenien abans amb una cinta mètrica que els abraçava el coll i el pit de la camisa.

—Estàs molt pensativa.

Silenci. Berta tenia un dispositiu interior que inhibia la capacitat de rebre suggeriments de Bordàs i de persones com ell, encara que fossin inicis de conversa. Fins i tot, Consol va agafar una revista d'art contemporani de sobre una tauleta i va fer veure que se la mirava i no s'adonava de la situació violenta, dels intents de Bordàs per ser comunicatiu i de la capacitat de Berta d'abstreure-se'n, que continuava immergida en la comparació entre professions i els símbols que pengen prop del cor, mentre es mirava l'infinit trànsit de vehicles, que semblava especialment allunyat per efecte del silenci general i del doble vidre del finestral.

—Estàs molt pensativa.

—Perdona?

—Deia que estàs molt pensativa... o una mica sorda.

—Disculpa, és que estava distreta mirant l'autopista. Oi que l'altra vegada que vam venir no estava construïda aquella variant?

Nil Bordàs s'aixecà de la cadira i deixà sola Consol, que ara es mirava la imatge setinada del darrer pont de Calatrava a Detroit. Amb l'excusa d'aconseguir la visió de la carretera nova, el jove empresari s'acostà a Berta i es mirà amb ella el paisatge del que havien estat camps del Vallès i ara eren nusos de comunicacions. Ella percebé l'olor de colònia i el que hi havia al darrere, un home que se li acostava sempre que podia i que ella no podia evitar repel·lir. Com altres vegades, pensà en la curiosa combinació de factors que

podien fer una persona atractiva o desagradable. En el cas de Nil, no l'ajudaven els ulls blaus, ni el color marró dels seus cabells arrissats, ni les galtones blanquinoses i poc fetes a la rasura. En qualsevol altra persona aquells trets podrien resultar agradables, o no, però en el cas de Bordàs convergien per provocar-li rebuig, sobretot quan tots aquells trets se li acostaven rere una mirada de persona vanitosa. Com també era habitual, ella trobà una sortida precisa.

—I per què no aprofitem l'espera i em vaig preparant?

Consol va aixecar el cap de la revista. Per sort havia estat convocada a intervenir i podria sentir-se útil. Deixà a una banda Detroit i obrí la maleta petita. Berta se li acostà i estengué les mans. La maquilladora li va posar una crema als palmells i es mirà amb cura el perfil de les ungles, mentre un munt d'instruments Beter s'ofereien sol·lícits des de l'interior del maletí. Bordàs continuava dret a l'alçada del finestral i es va mirar de reüll les dues dones; no pogué evitar que se li escapés un petit somris mentre transmetia una novetat.

—Em sembla que avui toca també roba interior.

Berta recordava perfectament el missatge telefònic del dia anterior i havia deduït que es tractaria, com altres vegades, de fer unes fotos per a un catàleg, mostrant anells i polseres. En sentir Bordàs, quedava clar que es tractava novament de les fotos per als fullets acolorits de paper con-

taminant que Supermercats Antonín s'entestava a posar a les bústies de mig Catalunya, com a camí previ a les papereres del quaranta-nou per cent del país. Hi sortiria un faldó de pàgina amb tres o quatre Bertes de mig cos, amb sostenidor, o dues o tres Bertes de cos sencer, mostrant uns conjunts de sostenidors i calcetes, que podien compartir la bossa de la compra amb una safata de cuixes de conill o unes llaunes de tonyina a l'oli d'oliva.

Berta va repassar el que ella anomenava «estat de depilació» i va constatar que, per aquí, no hi hauria cap problema. Sorprengué llavors Consol mirant-la als ulls i s'entengueren ràpidament. No hi havia malentès possible: estava clar que Bordàs o gastava una broma pesada o era un impresentable. Hi cabien també les dues possibilitats alhora.

Es va obrir la porta i aparegué la jove promesa de la fotografia d'avantguarda. Ara ja no duia cap càmera de fotos penjant del coll i s'adreçà directament a Berta.

—Disculpeu l'espera. Comencem ja, Berta?

—No tinc gaire clar quina mena de fotos vinc a fer.

Torredelavila va mirar Bordàs mentre continuava parlant amb la model ocasional.

—No t'ho han dit? És el catàleg del supermercat i per a la setmana que ve hi ha una campanya d'una màquina de depilació. Sembla que tenen un estoc de quatre-centes màquines i fan una oferta interessantíssima.

Berta va pensar en les quatre-centes màquines posades en fila, funcionant totes a la vegada i passant per sobre de Bordàs fins deixar-lo convertit en una pila de cèl·lules amb olor de perfum *for men*. La fotògrafa continuà.

—Creia que t’havien dit que havies de venir depilada i que... en fi, ja m’entens.

El ‘ja m’entens’ incloïa algunes fotos sense roba interior, passant-se la màquina per aquí i per allà, amb una mà tapant oportunament el pubis. Després el Photoshop faria la resta. Berta va observar Bordàs, que seguia la conversa mirant per la finestra. Es podia imaginar el seu somris interior, tan vaporós com la taca que el seu alè deixava en el vidre.

—Les fotos, les faré jo mateixa. I estarem tu i jo soles, Berta.

• •

—*Fui sorprendido de noche, con capazos de aceituna.*

—*¿Cómo quiere decir? ¿Los robó?*

Josep ha decidit explicar una part de la veritat i sap que guanyarà temps si s’expressa d’una manera un tant confusa. Acaba de descobrir el to adequat per a la següent part de la conversa. Té les de perdre si li fan parlar de Buera, però pot parlar hores i hores del seu poble, de la pobresa davant la sequera, de la misèria afegida que causen les prohibicions, els controls, els intermediaris. Ha decidit mostrar-se

com el pagès que és, encara que hagi estat mesos amagat a les muntanyes.

—*Los capazos de aceituna eran míos, de mi familia. Usted debe saber lo del control de la producción de aceite. De donde yo vengo no nos dejan elaborar aceite partiendo de nuestra propia cosecha de aceituna. Se lleva como se puede a la almazara, de noche.*

—*A la prensa de aceite... ¿de noche?*

Josep està a punt de preguntar-li a Márquez en quin lloc del món viu. Si no ha sentit parlar de les vexacions que viu la pagesia malgrat la propaganda oficial, sobretot a les zones en què el règim cau com una immensa llosa de ciment. Però, sense aixecar gaire la vista, es mira la camisa planxada de l'industrial. Calcula quant li deu haver costat. Quants diners paga a la minyona que li planxa perquè la llisor es perllongui tantes hores. Pensa en la seva pròpia germana, treballant en una altra casa de la ciutat. Una minyona com la seva germana estarà planxant-li camises en aquell moment a un altre Buera o a un Márquez com aquell... que se'l mirava esperant una resposta simple. Està a punt de dir-li si no sap quants patiments costen el midó que dorm als calaixos i l'oli de les setrillers que adornen el bufet del menjador i la taula parada dels diumenges.

—*Todo lo referente a la aceituna está controlado. Nos hacen entregar la cosecha... supuestamente para simplificar la producción de aceite.*

—¿Supuestamente?

—Sí. Mucha aceituna se pierde por el camino... ya se puede usted imaginar cómo...

—Márquez no li vol donar facilitats i se'l mira inexpressivament—. Los intermediarios, los negocios de los que miran para otro lado... Usted sabe lo que cuesta aquí un litro de aceite por delante... y lo que cuesta por detrás.

Josep no vol arriscar-se. Pot ser que l'altre li acabi donant feina, però gairebé és segur que pertany al grup dels que fan negocis amb els intermediaris i el que queda de l'estraperlo; que sigui ell un dels que compra ferro que no se sap ben bé d'on ve, però que és més barat que el preu oficial, el de les factures. També es compra oli al davant i al darrere. I cafè, i sucre, i farina, i carbó.

—Creo que lo comprendo.

—Me pillaron y me llevaron al cuartelillo

—Josep intenta concentrar-se perquè no se li noti que només explica mitja veritat—. Mucha y a la calle... Y mi tío que me convence para que me venga a Barcelona.

—Y lo de saber soldar le viene... ¿De dónde?

Touché. Les mirades dels dos homes s'entrecreuen. Sembla que Márquez no pregunta perquè sí, sinó per conduir-lo al lloc que li interessa. Es nota que, com tothom, està acostumat a les mitges mentides. A Josep li ve al cap la imatge de l'oncle Rafael, que li ensenyà a utilitzar el forn, les tenalles, l'aparell

de soldadura; recorda la doble xapa de la porta del camió per si calia protegir-se dels trets dels guàrdies civils; li ve al pensament la felicitació de tota la patrulla per l'habilitat que té amb les mans per fer aquelles feines de què només un irresponsable lúcid es pot responsabilitzar, amb llaunes, cartutxos, dinamita i metxes.

—*Mi abuelo era, podemos decirlo así, el lampista del pueblo. Siempre me llamó la atención aprender.*

—*Poco más o menos como todos aquí.*

A Josep li sorprèn la resposta. No té encara la impressió de ser-ne un més. Al poble ha destacat sempre, ha estat el que ha après més ràpid, i també qui s'ha ficat amb més problemes, com quan se l'endugueren detingut, a València, com a sospitós de col·laborar amb els guerrillers. Però això no li pensa explicar. Com tampoc que el malnom de la família és, precisament, Cal Llauner. Márquez percep l'estranyesa de Josep, encara que no pot imaginar que prové d'un lloc ben diferent.

—*Aquí todos somos un poco autodidactas. Y si finalmente te contrato ya verás que casi todos tus compañeros vienen del campo, o sus padres, o sus abuelos. Deja ahí el abrigo y la americana.*

Márquez s'alça de la cadira i fa un gest perquè Josep s'aixequi també; el tipus de moviment de cap que no admet contradicció. L'industrial ha obert la porta i s'endinsa en el taller, un espai gran amb els sostres molt alts, però gairebé invisibles per la foscor. Unes

columnes de deu metres broten del terra d'arena fosca i suporten l'encreuat de bigues confoses amb un arrebossat ennegrit, que cau a dos vessants a la recerca de les parets de maó que tanquen l'edifici.

L'home de la camisa planxada camina decidit entre retalls de làmines de ferro, menyspreant el fred i envaint l'òxid que espesseix l'aire. Josep gairebé no s'hi veu i decideix seguir a un metre de Márquez i estalviar-se l'amenaça dels angles sortints, i tallants, que hi ha pertot arreu. El propietari s'atura de tant en tant i connecta els interruptors clavats a unes fustes que pegen inestablement de les columnes. Cada vegada que es frenen els dos homes, Josep observa les eines dipositades pels treballadors damunt els taulells i intueix l'aturada del temps que ha tingut lloc en sonar la sirena.

L'efecte de la il·luminació és més aviat ombrívol. Els focus miren cap a les màquines, i les bombetes fan el que poden des dels seus dos metres i mig d'alçada, de tal manera que la distància fins al sostre es torna fantasmagòrica, mentre uns tramats de cordons elèctrics s'estenen suspesos de llàgrimes de filferro.

Quan arriben al fons del local, Josep s'adona que l'objectiu del recorregut és la secció de soldadura. Allà, Márquez obre el manòmetre d'una bombona i connecta un altre interruptor; s'encenen els pilots d'una caixa rectangular de la qual surt un cable soldador acabat en un mànec foradat. L'empresari s'adreça a una de les taules

i agafa un davantal gran, pesant i brut, que algú ha deixat sense gaire cura. Li estén la peça de dubtosa roba, encartonada, i Josep ha de fer dues passes per agafar-la.

—Quiero que me demuestres que sabes soldar, limar y pulir. Tienes unos minutos. Utiliza los retales que necesites... y cuando acabes, me vienes a buscar. Estaré en el despacho.

Márquez marxa espolsant-se els palmells i el pantaló, i Josep es posa disciplinadament el davantal. És d'una mida excessiva per a ell, tant que la rudimentària vora inferior toca a terra. Lliga les cintes tot ajupint-se lleugerament i aquest gest li recorda les hores en què havia estat lligat de mans en un calabós, mesos enrere. No té rellotge i desconeix la rapidesa amb què passaran els escassos minuts que li han concedit, però té temps d'adonar-se que li acaben de donar una oportunitat que no pensa desapropfitar.

• •

Era un dels restaurants de moda de Barcelona. De fet, feia tants anys que estava *à la page* que ja havia perdut la clientela d'avantguarda, la que decidia quins locals estaven de rabiosa actualitat, i havia passat a ser un clàssic de la modernitat sense arribar a la categoria d'establiment tradicional. No obstant això, quan un comensal s'hi estrenava, i travessava el llindar de la porta per primer cop, li sonava gairebé tot: la palmera petita de l'entrada, els sofàs per a l'espera, la tauleta de les revistes, el targeter que demostrava la pertinença del local a una cadena homogènia i el somriure de l'encarregat que sortia a rebre els nous clients.

En no ser un restaurant tradicional, aquesta persona no era un autèntic *maître* ni un cap de sala, sinó un aposentador, un acomodador. Era, també, tot un mediador disposat a intervenir en el conflicte establert entre la cua que es formava al carrer i el nombre finit de seients, plats i tasses. Per això rebia els clients amb un somriure comprensiu, el gest de les persones formades en un curset intensiu per empassar-se els petits problemes dels altres, les grans excuses menors dels desconeguts. Per marcar la primera distància duia una carpeta, com a escut de falsa pro-

tecció, i un bolígraf, peça que atorgava a l'apostador l'autoritat i el control dels noms.

Aquell restaurant no admestia reserves, llevat de casos excepcionals, i era per això que s'hi acumulaven persones en les hores-punta del migdia, i els vespres de divendres o dissabte, sobretot si la televisió no feia futbol. Quan la sala d'espera arribava al límit de la seva capacitat, la petita aglomeració sortia a l'exterior en forma de cua de carrer, més o menys disciplinada.

Per no perdre la quota de poder que transmetia l'uniforme, l'apostador no sortia fora, sinó que esperava que el nou client s'obrís pas entre els que esperaven i demanés una taula aixecant una mica la veu dins la sala de la palmera i les revistes grapejades. Llavors el receptor, encara no apostador, pronunciava la frase màgica *S'haurà d'esperar uns quinze minuts* i rebia el suport silent de tots els que s'esperaven, que per si un cas s'havien col·locat en posició de tensió. L'anotació dels noms a la llista del receptor relaxava automàticament el grup, que formant una petita nebulosa es constituïa en el reclam principal del restaurant. Aquell migdia feia l'anotació prèvia una noia alta i amb ulleres.

Fetes les fotografies a Sant Cugat, l'empresari Bordàs i les seves dues acompanyants havien tornat a Barcelona. Després de deixar Consol en una estació de metro i haver aparcat, Berta i Bordàs van arribaren a la cua del restaurant. L'executiu no va poder evitar una ganyota de contrarietat en trobar-se la desena de persones

que s'esperaven. Li va dir a Berta «un momentet» i penetrà en el local, tot obrint-se pas entre els que començaven a llançar mirades assassines a cada taula on ja s'havia demanat cafè.

Ella sabia que aquell restaurant no feia reserves i que Nil Bordàs només podria saltar-se la cua si tenia algun conegut dintre, perquè, d'excepcions, sempre n'hi podia haver. Per si de cas, però, comprovà que era obert el restaurant de l'altra banda de l'avinguda i que no tenia gaire visible la carta, ni ningú esperant-se a la porta. Era un lloc més car, però al capdavant era Bordàs qui convidava.

Nil no tenia cap conegut dins el local i, en veure que prenia nota una noia, va creure que mentiria més fàcilment. Quan l'aposentadora se'l mirà, Bordàs va fer tres passes cap a ella i se li acostà a només dos pams. El moviment anunciava alguna conversa particular i això va inquietar els tres que se sabien primers de la llista, que ja es temien que aquell paio encorbatat i vestit de Massimo Dutti tindria aptituds per inventar-se badomies diverses. Gairebé a cau d'orella, xiuxiuejà a la noia oracions del tipus «fa estona que he vingut, però no he donat el nom. Amb una tauleta petita per a dos m'arreglaria...». Però l'espera havia desenvolupat increïblement l'oïda dels candidats i un d'ells no donà opció a la treballadora i contestà secament:

—Aquí n'hi ha uns quants que ens esperem fa mitja hora per una tauleta petita, mestre!

Ella va recórrer a la formació rebuda i donà la raó a la veu en *off* de la nebulosa, els altres components de la qual començaven a excitar-se mimèticament.

Quan Bordàs va sortir al carrer dissimulà perquè no es notés que portava a l'esquena el pes de les vibracions odioses provinents del grup.

—No m'ha agradat el menú que tenen avui. Més val que anem aquí davant, Berta.

Van travessar l'avinguda i entraren en l'altre restaurant, enriquit per la clientela de rebuig del local de moda, i segueren immediatament. Ella de seguida es va adonar de les dues xifres que il·lustraven cada línia de la llista de preus, inclosa l'amanida verda. I també advertí el delicat intent de Bordàs de buscar un menú en algun lloc de la carta. Berta va decidir comportar-se i proposà un primer i un segon de la banda baixa de preus. Bordàs es va demanar el més car possible, quasi mig be al forn, i quan va tornar les dues cartes al *maître* inicià la conversa prevista de feia hores.

—Doncs fa dies que volia contactar amb tu perquè resulta que tinc un material molt interessant.

Berta va esperar que un cambrer diligent, gairebé un velocista, servís les begudes.

—I de què es tracta? És una campanya publicitària?

—No. Res d'això. Em sembla que és el que estaves esperant fa temps.

Nil sabia que ella feia mesos que es presentava a càstings. Que acceptava fer fotos de model de tercera com a via de supervivència.

—I què és?

—Tinc un amic que conec des de fa molts anys. Havia estudiat a Aula amb el meu cosí. Saps de quin cosí et parlo, oi Berta?

—L'únic que conec.

Exacte. Clar. No me'n recordava que el coneixies. On va ser...? A la festa de promoció del centre comercial aquell que hi ha sortint de Platja d'Aro, oi que sí?

El cambrer veloç va portar una safata amb diversos tipus de pa, per triar, i Bordàs va aprofitar la interrupció per enllestir la primera copa de vi. Els empleats del restaurant treballaven també a un ritme frenètic. Es notava que havien estat ensinistrats en la celeritat per buidar taules com més aviat millor i captar l'excedent del restaurant de la competència. Berta també va ser prou àgil per arrossegar el seu interlocutor de Platja d'Aro a l'Avinguda de Sarrià.

—I aquest amic teu necessita una actriu desconeguda com jo?

—Com ho saps? Quina intuïció que tens! Doncs resulta que estan fent una sèrie de televisió i necessiten una cara nova que en faci la presentació. Han fet moltes proves i no els agrada ningú. I jo li he dit... Mon, tinc la cara que necessites.

Berta no va voler tenir en compte la facilitat amb què havia estat convertida en una cara. La

mà d'un segon cambrer, desconegut fins llavors, li plantà al davant el consomé que havia demanat, i ella va agafar la cullera esperant que l'altre continués explicant-se.

—Es diu Ramon, però a casa seva, quan era petit, li van retallar el nom, i anys més tard se'l va quedar com a apel·latiu artístic, Mon.

Berta va pensar llavors en el fotògraf Ton. Va somriure quan se li va acudir que podien muntar una empresa que es digués Mon-Ton, SL.

—En Mon és el que va fer el curtmetratge que van premiar al festival de Ventollar. T'ho havia explicat, això?

—No. Però, aquest noi, també hi era el dia de Platja d'Aro. No hi té família, allà, a Ventollar?

—Sí. És el nebot de l'alcalde. Un pintor que fa trenta anys es va comprar una masia... i va acabar a l'alcaldia i ha fet créixer el poble que déu n'hi do...

—I s'inventa un premi de curtmetratges que guanya el seu nebot, si no ho he entès malament.

Com feia gairebé sempre al mig de les converses, Nil s'acabava de distreure i no estava per a denúncies de nepotisme. Just en aquell moment es barallava amb els filaments de l'últim espàrrec que, com a bon espàrrec, es resistia al tall. Bordàs menjava tan ràpidament i competitiva que Berta havia resultat clarament derrotada amb el consomé i la cullera. Mentrestant, ell s'havia begut la segona copa de vi en un tres i no res.

—El que deies del tiet i del nebot... això rai. En Mon és tot un cineasta. I ara ha aconseguit que li comprin un programa cultural per a televisió. Ja saps, uns reportatges d'història, unes entrevistes simpàtiques amb les càmeres en continu moviment.

—I amb el munt de periodistes que hi ha a l'atur, necessiten una actriu novella per presentar-lo?

—Potser no, però és que jo m'he fet molt pesat parlant-li de la Berta. Suposo que ell ha captat l'entusiasme... l'entusiasme que tinc per tu.

Ella va aixecar la vista del consomé i trobà el que es temia, una mirada de Bordàs, vidriosa i forçadament tendra. Tots dos s'havien quedat sense paraules i Berta va buscar en el passadís, amb urgència, un punt de fuga. Per sort, trobà la silueta del segon cambrer, que li portava un plat de bacallà i, a ell, l'espatlla d'un altre corder degollat.

El despatx del taller és un espai quadrat i poden treballar-hi, a part del propietari, dos o tres oficinistes. Una porta i una finestreta donen al carrer i serveixen per vigilar l'entrada dels obrers, dels clients i dels camions que arriben o se'n van. Una altra porta comunica amb el taller de caldereria; també ho fa una finestra més gran, protegida amb una retícula de ferro per evitar que, accidentalment, alguna peça salti del taller cap al despatx i penetri el pont de comandament. Al

darrere del vidre hi ha la taula de Márquez, idèntica a la que té al despatx de dalt.

Des d'aquella posició es pot analitzar el ritme de feina dels treballadors i fins i tot, esforçant la vista, la porta del vestidor del fons, que inclou unes dutxes rudimentàries. La resta de l'edifici l'ocupen altres parts de la instal·lació, ampliades a mesura que el negoci ha crescut. En ser una nau tan gran, la secció de caldereria s'ha anat desplaçant a una banda per deixar lloc a torns, fresadores i bancs de treball, elements que constitueixen la secció de mecànica. Un tercer espai és ocupat per un petit magatzem i una habitació àmplia per a eines i tota mena d'estris necessaris per als tallers, com cargols, vàlvules o corones flonges d'estopa entortolligada.

A un visitant avesat en el món de la indústria li sobtaria l'absència d'un magatzem condicionat per a productes acabats, però aquest espai no existeix perquè la petita fàbrica treballa sota comanda. Quan la caldera o el serpentí són enllestits s'avisava el client, i l'aparell resta uns dies, mal tapat i destorbant el pas entremig dels passadissos, esperant que el vinguin a recollir. Només en alguns casos s'aprofiten les planxes, o les hores de feina de tall i premsa, per fer peces que puguin ser necessàries per a un possible encàrrec posterior, i passen a ser un rast de components penjats a les parets, o paquets embolicats amb paper sobrant i cordill aprofitat.

La renúncia al magatzem d'acabats palesa també la intenció de retirar beneficis com més

aviat millor. Márquez pensa que la inversió a mig termini té de perjudicial la impossibilitat de recollir guanys en el moment que calgui, i és capaç de perdre algun encàrrec per no haver estat previsor i no disposar de les peces intermèdies acabades. Quan la comanda és efectiva, i només llavors, toca apressar els treballadors, vigilant-los de prop, i en algun cas oferir-los una prima, que porta la producció a un ritme més elevat. Els obrers assoleixen llavors, en un sentit fidel, la denominació amb què figuren als impresos i fitxes de seguiment, indefectiblement escrits en castellà: *productores*.

Moltes empreses treballen així arreu de la ciutat aquest any 1954. En casos excepcionals s'ofereix als treballadors un sobresou per excés de dedicació, una mena d'hores extraordinàries no gaire ben pagades, a les quals els obrers no posaran objeccions. Com a darrera solució, l'industrial es queda la carta de la contractació ocasional, que serveix alhora per satisfer comandes i amenaçar els obrers temptats de reivindicar un horari més racional. Per als ocasionals, els passavolants, no hi ha feina fixa, i l'únic inalterable és que el treballador que protesti anirà al carrer, sense possibilitat d'aconseguir una carta de bona conducta com a recomanació.

Márquez no té la sensació d'exploitar ningú. De fet, en comparació, és l'industrial de l'entorn que més miraments té a l'hora d'alterar les jornades laborals i de fer contractacions de sotamà i a la baixa. Alguns dels contractes que ha per-

dut els darrers anys se'ls han quedat empresaris de la competència, que tenen més previsió especulativa i menys escrúpols.

Des de la seva cadira giratòria distingeix la silueta de Josep, que fa cinc minuts que es belluga al fons del taller. Pel centelleig que prové d'allà, sap que l'aspirant no s'ha limitat a fer una soldadura breu, en línia recta, sinó que s'esforça a fer algun acoblament soldat. Ell també ho faria.

Li ha donat l'oportunitat perquè unes hores abans l'empresa ha rebut una comanda i caldria doblar les hores de soldadura, però només pel fet de recordar la signatura de la missiva li recorre el cos, novament, una sensació d'incomoditat.

¿No sabrà el candidat que Buera fa més d'un mes que és mort?

Se li acut buscar una carta que el finat li havia adreçat poc abans de la seva confusa desaparició. Està correctament endreçada a la carpeta de *Buera, Inst. Metalúrgicas*. Compara les dues cartes i observa que la de recomanació té una capçalera diferent, que la signatura no és ben bé la mateixa.

S'adona, llavors, que ha estat un imprudent deixant sol l'home prim de la carta estranya, amb totes les eines a la seva disposició. Mira cap a la secció de soldadura i no veu ara ningú treballant-hi, ni el centelleig enlluernador.

I si aquell home és... No. No pot ser. Es torna a mirar les dues cartes. Sap que a Buera el van trobar en una riera, darrere de la seva prò-

pia fàbrica, amb un fort cop al cap. Hauria mort el vespre anterior, quan s'havia quedat a repassar els comptes, i en els cercles d'empresaris es va pensar que havia estat un homicidi, encara que la policia havia resolt, finalment, que s'havia tractat d'un accident.

Instintivament, l'empresari s'aixeca de la cadira i tanca la porta per dins. Després truca a Castanys per la línia interna, que un empleat de telèfons li havia preparat feia només una setmana.

—*Dígame, señor Márquez.*

—Veuràs, he deixat sol al Mario aquest, fent una prova de soldadura... Ara estic molt ocupat i segurament ja deu haver acabat. Baixa al taller, busca'l i veniu a veure'm al despatx. Ah, i escolta, quan surtis, tanca l'oficina de dalt.

—Senyor Márquez, que passa alguna cosa? —només durant un dinar d'abans de Nadal l'empresari li havia parlat en català. Que ara fes servir aquesta llengua, comuna però empesa a la privacitat, conferia a la situació categoria d'especial.

—Què ha de passar? Que vull fer unes trucades. Vinga, no t'encantis.

Castanys no entén res, però surt disciplinadament de l'oficina gran de dalt, deixant l'abric en un penja-robes de fusta. Ha dubtat de posar-se'l, perquè el fred al taller és considerable en aquelles hores del vespre, però ha notat enutjat el propietari, i si el veu amb l'abric posat quedarà davant l'amo com un fredolic poc resolutiu,

precisament ell, que es queda a treballar un parell d'hores cada tarda per recuperar els dies que ha perdut per diversos motius.

Tanca la porta, es posa a la butxaca la grui-xuda clau, i enrosca una bombeta que hi ha a la part alta de l'escala. És el llum desajustat habitualment pels cops de la premsa, situada al pis de sota, i que aquell matí ha reblat més de dues-centes vegades uns culs de cilindre. A mesura que descendeix al taller creu sentir el soroll desendreçat de l'aparell de soldar, però de seguida deixa de notar aquell so caòtic i, quan arriba a l'espai menys il·luminat de la fàbrica, el silenci de les màquines en repòs ho domina tot. Alguns llums de la gran sala són oberts i a Castanys no li costa adreçar-se a la zona de soldadura. És un camí que sovinteja quan porta notes de feina als *productores*, o per anar-los a avisar d'alguna ordre que els ha de transmetre, i per això ara esquiva les màquines amb tanta solvència, com si ballés un pas-doble entre novells, mentre es pregunta per què l'amo de la fàbrica l'ha enviat a buscar l'home recomanat.

Mentrestant, Xavier Márquez localitza el telèfon del fill i successor de l'empresari Buera, Antonio, a qui no veu des del dia de l'enterrament.

El noi li confirma que cap Mario Cid no ha treballat per al negoci familiar i que serà millor que truqui a la policia perquè, malgrat la versió oficial, ell està convençut que al seu pare l'havia mort algú que s'havia presentat sobtadament

al seu despatx, aquell vespre de fa sis setmanes, amb una excusa qualsevol. Antonio Buera li comenta també que l'únic sospitós que tenia la policia era un noi jove, que havia estat vist voltant pels afores de l'edifici, hores abans de la defunció.

Tot sovint la història de moltes famílies està esquitxada de misteris, ferides mal tancades o successos foscos que mai no s'han pogut aclarir. Aquest és l'escenari en què Francesc Santolaria situa els personatges de la seva nova novel·la, *Per més temps que passi*, on es reviu en uns fets que, en el seu moment, van quedar enterrats per un oblit interessat i, en alguns casos, també ignominiós.

En un entorn actual, on les mancances ètiques de la nostra societat es mostren amb claredat, es mou la protagonista de l'obra, Berta Delclòs, una noia que fa camí com a model i actriu, i que és víctima d'un assetjament i d'un xantatge que la connecta amb un passat ple de boires que només la veritat pot esvaïr.